

การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม
ของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล*
PROMOTING THE PRINCIPLES OF RIGHT SPEECH FOR LIVING IN
A MULTICULTURAL SOCIETY OF SANTAYARAM COMMUNITY PHIMAN
SUBDISTRICT MUEANG SATUN DISTRICT
SATUN PROVINCE

พระปลัดสุริยา ติสารโ*, พระครูวิจิตรสาธุรส เตชธมโม (แก้วมณี), พระครูวิจิตรศีลาจารย์ ชาตวณฺโณ (กิติโกหะ)

Phrapalad Suriya Tisaro*, Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora)

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Buddhist, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat Thailand

*Corresponding author E-mail: Suriyamcu2563@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน 1) ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ 5 รูป 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน 5 คน 3) ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน 5 คน 4) ตัวแทนข้าราชการ 5 คน 5) ตัวแทนประชาชน 5 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนสันตยารามเป็นพื้นที่ที่ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีนอยู่ร่วมกันอย่างเปิดเผย ทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีเสรีภาพในการแต่งกายตามหลักศาสนา แต่ยังมีปัญหาด้านการสื่อสารที่ไม่สุภาพและขาดความเข้าใจ ซึ่งควรหลีกเลี่ยงคำพูดที่อาจลบหลู่หรือแบ่งแยก จึงได้ส่งเสริมการใช้วาจา ตามหลักธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา ทำให้เว้นจากวจีทุจริต ให้พูดในสิ่งที่เป็นจริง เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล หลักการนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความเข้าใจและสันติในชุมชนสันตยารามในระดับบุคคลส่งเสริมการฝึกสติ และเจตนาที่ดีในการสื่อสาร ระดับครอบครัวส่งเสริมการพูดด้วยความจริง เมตตา และเคารพกันในครอบครัว ระดับชุมชนส่งเสริมการพูดจริง มีสาระ สุภาพ และสร้างความเข้าใจร่วมในความหลากหลาย ผลปรากฏคือการสื่อสารในชุมชนเป็นไปด้วยความระมัดระวัง สุภาพ และให้เกียรติซึ่งกัน โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความเชื่อและวัฒนธรรมต่างกัน บางครอบครัวยังปลูกฝังบุตรหลานให้ใช้ถ้อยคำสร้างสรรค์ อันส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคมพหุวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การส่งเสริมหลักสัมมาวาจา, การดำเนินชีวิต, สังคมพหุวัฒนธรรม, ชุมชนสันตยาราม

Abstract

This article aims to study the multicultural society of the Santayaram community and promote the principles of right speech for living in a multicultural society within the Santayaram community, Phiman Subdistrict, Mueang Satun District, Satun Province This qualitative study involved a purposive sample of 20 participants: 1. Five representatives of Buddhist monks 2. Five representatives of community leaders 3. Five representatives of community elders 4. Five representatives of government officials 5. Five representatives of the general public Using interviews and content analysis, the data were presented descriptively through storytelling The results revealed that the Santayaram community is a community where Thai Buddhists, Thai Muslims, and Thai-Chinese people coexist openly, both in terms of religion and culture, with freedom of dress according to religious principles However, there are still issues of impolite communication and lack of understanding, and speech that may be offensive or discriminatory should be avoided Therefore, the use of speech in accordance with Buddhist principles, particularly the principle of right speech in Buddhism, which urges refraining from misconduct, Speak truthfully, beneficially, and appropriately to the time, place, and person. This principle has been applied to foster understanding and peace within the Santayaram community At the individual level, mindfulness and good intentions are promoted in communication At the family level, truthfulness, compassion, and respect are promoted At the community level, truthfulness, meaningfulness, and politeness are promoted, and mutual understanding of diversity are fostered The result is that community communication is mindful, polite, and respectful, especially with those of different beliefs and cultures Some families also instill in their children the use of constructive language, which contributes to peaceful coexistence in a multicultural society.

Keywords: Promoting Right Speech, Lifestyle, Multicultural Society, Santayaram Community

บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านวัฒนธรรม ความคิด และวิถีชีวิต การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขยังมีความสำคัญและท้าทายมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกทางสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน ความเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม คือภาวะชุมชนที่มุ่งสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน การไม่ทะเลาะ แกร่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง (พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ), 2560) ดังนั้น การปลูกฝังทัศนคติที่เปิดกว้าง การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

และการสร้างค่านิยมแห่งความเมตตา และเคารพสิทธิผู้อื่น จำเป็นต้องสื่อสารอย่างมีสติ (Mindful Communication) ผู้ที่สื่อสารและผู้รับฟังหรือผู้เกี่ยวข้องควรมีความสัมพันธ์แบบ “กัลยาณมิตร” คือเป็นผู้เกื้อกูลในทางธรรม (Senarath, S., 2023) กล่าวว่า “การสื่อสารอย่างมีสติ” ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสารควรเป็นความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นผลจากการสื่อสารด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และเปี่ยมด้วยเมตตา แนวทางเช่นนี้สามารถสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในหลักการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม ซึ่งเป็นผลจากการสื่อสารด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์และเปี่ยมด้วยเมตตา คือ 1) เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการให้การสงเคราะห์ซึ่งกันและกันด้วยวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามโอกาสอันสมควร 3) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้วยการไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ ชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน 1) การมีกิจกรรมร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้นำของชุมชนและคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกัน โดยไม่ผิดหรือละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา 5) การเจรจาพูดคุยกัน เพราะทำให้ทั้งสองได้มีโอกาสเจรจาทำความเข้าใจ ประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องต่าง ๆ (พระมหาพุทธทาส นรเชฏโฐ และคณะ, 2560) การบูรณาการร่วมกันตามหลักการของศาสนาพุทธและอิสลาม การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนหลักของความเข้าใจ ความเคารพ และการไม่ตัดสินความแตกต่างเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้การใช้หลักธรรมทางศาสนา เช่น สัมมาวาจา เมตตา กรุณา หรือหลักของความยุติธรรมในอิสลาม ยังสามารถเป็นจุดร่วมที่เอื้อให้เกิดความกลมเกลียวในชุมชนได้เป็นอย่างดี การเปิดพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยสันติ จึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

หลักสัมมาวาจาเป็นองค์ธรรมที่เน้นการใช้วาจาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และไม่เบียดเบียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมสัมมาวาจา ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมครั้งแรก ที่ชื่อว่า ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นปฐมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ โดยมีเนื้อหาหลักคือการประกาศอริยสัจ 4 และมรรค 8 หลักธรรมเหล่านี้เป็นแนวทางในการดับทุกข์และดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา หลักสัมมาวาจาเป็นหนึ่งในหัวข้อธรรมในมรรค 8 เป็นหัวข้อธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการใช้วาจาที่จะไม่ก่อให้เกิดโทษเป็นเช่นไร กล่าวคือ สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สัมมาวาจาทั้ง 4 ข้อนับว่าเป็นศีลที่ช่วยชำระวาจาให้สะอาดบริสุทธิ์ หรือเป็นเครื่องชำระตัวให้สะอาด สดใญ่ ทางวาจา 4 ได้แก่ การที่บุคคลบางคน 1) ละมุสาวาท ไม่พูดเท็จ กล่าวแต่ความจริงทั้งต่อหน้าสาธารณะและในฐานะพยาน 2) ละปสุณาวาจา ไม่ส่อเสียด ยุแหยง หรือทำให้ผู้อื่นบาดหมางกัน แต่ส่งเสริมความสามัคคี 3) ละผรุสวาจา ไม่พูดหยาบคาย ใช้ถ้อยคำสุภาพ รื่นหู และน่าฟัง 4) ละสัมผัปปลาปะ ไม่พูดเพ้อเจ้อ แต่พูดตรงตามกาล พูดความจริง มีสาระ และเป็นประโยชน์ จะเห็นว่าแนวทางของสัมมาวาจาตามพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีความเคารพต่อกันในสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2562) สังคมไทยที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอมา หนึ่งในต้นตอของปัญหาความขัดแย้งเกิดจากการพูดการจา การพูดถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมากใน

การอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะโดยเฉพาะสังคัมที่เป็นพหุวัฒนธรรม เพราะการพูดถือเป็นประตูด่านแรกของการเชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมใดก็ตาม ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่อยากจะได้ยินคำพูดที่น่าฟัง อ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง ไม่โกหก (ธนพล วัฒนวิทย์, 2565) การใช้ปิยวาจา เจริญด้วยถ้อยคำน่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน หมายความว่า การพูดจากรัก พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว ต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังแล้ว ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจได้มั่นคง (พระปลัดสุรศักดิ์ ธีรจิตโต (วรวิทย์ธาดา), 2565) ซึ่งเป็นหลักธรรมหนึ่งในหัวข้อธรรมว่าด้วยสังคหวัตถุ 4 หลักปิยวาจามุ่งส่งเสริมการใช้วาจาที่เป็นไปเพื่อการผูกไมตรี สร้างมิตรภาพ และลดความบาดหมางในสังคัม เพราะการกล่าววาจาด้วยถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ สามารถครองใจผู้อื่นทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคัม และสามารถระงับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ การเจริญด้วยปิยวาจาจึงนับเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคัมที่สงบสุขและเกื้อกูลกัน การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจาเป็นการนำหลักการของปิยวาจามาเสริมด้วยมาตรฐานแห่งความถูกต้องและความจริง เป็นการใช้วาจาที่ไม่เพียงแต่ไพเราะน่าฟังเท่านั้น แต่ยังเป็นวาจาที่สร้างสรรค์ ซื่อตรง และนำไปสู่ความไว้วางใจในสังคัม นักจิตวิทยาสังคัมร่วมสมัยได้เน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างจิตใจ วาจา และการกระทำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงทั้งส่วนบุคคลและสังคัมผ่านการปฏิบัติสื่อสารอย่างมีสติด้วย (KoanCollector, 2024) หลักสัมมาวาจาจึงเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสันติสุขในสังคัมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ศาสนา และวิถีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน สัมมาวาจามีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ถ้อยคำสัมมาวาจา คือ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม 2) เจตนาสัมมาวาจา คือ ผู้มีเจตนาสมารถจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท 3) วีสดีสัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากวจีทุจริต 4 ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงประทุญญอยู่เฉพาะหน้าจงงดเว้นเสีย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2562)

ชุมชนสันตยารามเป็นหนึ่งในยี่สิบชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสตูลและประชาชนอยู่ร่วมกันแบบสังคัมพหุวัฒนธรรม พื้นที่นี้เป็นลักษณะชุมชนมีการดำรงชีวิตแบบสังคัมเมืองมีการค้าขาย ทำสวน ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ มีความสัมพันธ์ในความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีความขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะเกิดจากคนในชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจกันเรื่องศาสนาและวัฒนธรรมที่ต่างกัน บางทีพูดจากันไม่ดี มีการพูดกระทบกระเทียบหรือล้อเลียนจนอีกฝ่ายไม่สบายใจ เล่นโง่เขลาไม่ระวัง โปสเตอร์ไวกันไปมากก็ทำให้คนในชุมชนผิดใจกัน เด็กๆ โตมากับสื่อไม่ค่อยได้รับการสอนเรื่องการเคารพวัฒนธรรมต่างๆ เยาวชนบางกลุ่มติดเกม หนีเรียน มีการไปยุ่งกับยาเสพติด บางครอบครัวมีปัญหาทะเลาะกันบ้าง เพราะเรื่องยาเสพติด และเงินทองไม่พอใช้ เด็กหลายคนขาดคนดูแล ไม่มีผู้ใหญ่สั่งสอนเรื่องดีๆ คนในหมู่บ้านไม่ค่อยทำกิจกรรมร่วมกันเหมือนเมื่อก่อนแต่ละบ้านต่างคนต่างอยู่ คนต่างวัฒนธรรมยังมีรอยร้าว ไม่ค่อยกลมกลืนกันเท่าไร ทำโครงการอะไรกันขึ้นมาก็ทำแค่ช่วงสั้น ๆ ไม่มีคนดูแลต่อเนื่อง จากการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคัมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล โดยร่วมกันระหว่างวัดสตูลสันตยาราม โรงเรียนเทศบาล1 (วัดสตูลสันตยาราม) และชุมชนสันตยาราม พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในระดับบุคคล ผู้คนเริ่มตระหนักถึงผลของคำพูดต่อความสัมพันธ์ข้ามศาสนาและวัฒนธรรม มีการหลีกเลี่ยงวจีทุจริต ใช้วาจาที่มีเมตตา สุภาพ และส่งเสริมความเข้าใจ ในระดับครอบครัว มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวใช้วาจาที่แสดงความจริงใจ เคารพ และเห็นอกเห็นใจกัน ลดช่องว่างระหว่างวัยและ

ความขัดแย้งในครัวเรือน ในระดับชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่สุภาพ มีสาระ และไม่ลบหลู่ความเชื่อของกันและกัน มีการจัดเวทีพบปะเพื่อสร้างความเข้าใจร่วม ลดการตีตรา และส่งเสริมบรรยากาศแห่งความสามัคคี สรุปรื้อชุมชนสตูลสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมที่มีความขัดแย้งกันในสังคมของตนที่มีเหตุปัจจัยมาจากการใช้คำที่พูดที่หยาบคาย ไม่อ่อนหวาน ไม่สุภาพ พูดโกหก พูดเพื่อจ้อ เป็นหลัก

จากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาเรื่องนี้เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศ กำลังเผชิญกับความท้าทายจากหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความขัดแย้ง หรือการแบ่งแยกทางสังคม หากขาดแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ชุมชนสันติอาราม เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างกลมกลืน โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น “สัมมาวาจา” ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจอันดีในการสื่อสารระหว่างบุคคล สร้างบรรยากาศแห่งการเคารพกันและกัน ส่งเสริมความไว้วางใจ และลดโอกาสของความขัดแย้ง ความสนใจของนักวิจัยจึงมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์รูปแบบ วิธีการ หรือแนวปฏิบัติในการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับชุมชน เพื่อศึกษาให้เห็นถึงบทบาทของวาจาสุจริตในการสร้างความสงบสุข การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนต่างวัฒนธรรม และการส่งเสริมค่านิยมที่เอื้อต่อสังคมสันติวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบของพุทธจริยศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล
2. เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอารามตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันติอาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในชุมชนสันติอาราม แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน จำนวน 5 คน 4) ตัวแทนข้าราชการ จำนวน 5 คน 5) ตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน จำนวนทั้งหมด 20 รูป/คน

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็น แบบสัมภาษณ์ ดังนี้คือ

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารตำรา ที่เกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา และสังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้หลักธรรมเรื่องหลักสัมมาวาจา และสังคมพหุวัฒนธรรม จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชน 3) แบบสัมภาษณ์

เกี่ยวกับการใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล 4) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. เครื่องมือในการวิจัย จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล” ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.1 การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารของชาวชุมชนสันตยารามในการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น การใช้ถ้อยคำในการสนทนาในงานพิธีกรรมทางศาสนา การพบปะในกิจกรรมชุมชน การเจรจาในระดับครอบครัวและเพื่อนบ้าน โดยเน้นการบันทึกพฤติกรรมทางวัจนภาษา (คำพูด) และอวัจนภาษา (ท่าทาง น้ำเสียง) ที่สะท้อนถึงหลักสัมมาวาจา

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่ใช้สอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนพระภิกษุสงฆ์ ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนบุคคลผู้อาวุโสชุมชน ตัวแทนข้าราชการ ตัวแทนประชาชน โดยเน้นคำถามเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคในการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม ความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับหลักสัมมาวาจา การนำหลักสัมมาวาจามาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้วาจาอย่างสร้างสรรค์

4. การเก็บข้อมูล คือ เก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยลงพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ระยะที่ 3 ศึกษาหลักสัมมาวาจา (สัมภาษณ์) ระยะที่ 4 การบันทึกภาคสนาม และระยะที่ 5 วิเคราะห์ประโยชน์ของสัมมาวาจามาส่งเสริมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน (วิเคราะห์)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นกระบวนการตีความข้อมูลที่ได้จากการสังเกต แบบสัมภาษณ์ และบันทึกภาคสนาม โดยมีขั้นตอนสำคัญดังนี้ ถอดความข้อมูล ผู้วิจัยถอดเสียงการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกมาเป็นข้อความ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จัดหมวดหมู่ข้อมูล ข้อมูลที่ได้ถูกจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหลัก เช่น การใช้วาจาในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ลักษณะของการพูดที่สอดคล้องกับสัมมาวาจา ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคในการใช้วาจาอย่างสร้างสรรค์ ตีความข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแต่ละหมวดหมู่เพื่อตีความความหมาย พฤติกรรม และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้วาจาที่สะท้อนสัมมาวาจาในชีวิตประจำวัน สังเคราะห์ข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสังเคราะห์ภาพรวมของการส่งเสริมสัมมาวาจาในสังคมพหุวัฒนธรรม และสรุปเป็นข้อค้นพบที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนสันตยาราม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล” พบว่า

1. สังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เป็นชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน โดยประกอบด้วยประชาชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งต่างมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีที่แตกต่างกัน แต่กลับสามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข ลักษณะเด่นของสังคมในพื้นที่นี้คือความเคารพซึ่งกันและกัน การให้เกียรติในความแตกต่าง และการส่งเสริมวัฒนธรรมของตนโดยไม่ลบหลู่วัฒนธรรมของผู้อื่น มีการจัดกิจกรรมประเพณีและศาสนาอย่างเปิดเผย เช่น งานเมาลิด งานสารทจีน งานสงกรานต์ เป็นต้น โดยคนในชุมชนสามารถเข้าร่วม หรือมีส่วนร่วมในการสนับสนุนได้ โดยไม่มีความรู้สึกแบ่งแยก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมที่ไม่เพียงจำกัดอยู่ในระดับชุมชนเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เช่น การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในชุมชน โดยเฉพาะระหว่างชาวพุทธและมุสลิม หรือชาวไทยเชื้อสายจีนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น การแต่งงานเหล่านี้มักเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเข้าใจ ความเคารพในศรัทธาของคู่สมรส และการยอมรับในข้อปฏิบัติของอีกฝ่าย เช่น การเคารพข้อกำหนดทางศาสนา อาหาร การแต่งกาย หรือพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างสงบและสร้างสรรค์ ในด้านความขัดแย้ง แม้จะไม่มี ความขัดแย้งรุนแรง แต่มีข้อจำกัดในเรื่องการสื่อสารระหว่างศาสนา ซึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมหรือภาษาที่ใช้ การใช้คำพูดบางอย่างที่ไม่ตั้งใจแต่กระทบความรู้สึกของอีกฝ่าย เป็นประเด็นในระดับจุลภาค อย่างไรก็ตาม ชุมชนได้มีแนวทางรับมือด้วยการส่งเสริมสัมมาวาจา การพูดจาอย่างสุภาพ และเปิดพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อลดความเข้าใจผิด

2. เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม การส่งเสริมสัมมาวาจาในพื้นที่นี้ครอบคลุม ในระดับบุคคล มีการส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้วาจาอย่างมีสติ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกสมาธิเพื่อเสริมสร้างสติ และการยกย่องบุคคลต้นแบบที่ใช้วาจาสุภาพอ่อนโยนในการสื่อสารประจำวัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การพูดอย่างยั่งยืน การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับบุคคลมีลักษณะเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนทุกกลุ่มให้รู้จักควบคุมวาจา และตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดต่อผู้อื่น โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน กิจกรรมหนึ่งที่เด่นชัดคือการฝึกสติและสมาธิสัปดาห์ก่อนเริ่มกิจกรรมในโรงเรียน เด็กนักเรียนจะนั่งหลับตาสงบประมาณ 3 นาที แล้วครูจะกล่าวถ้อยคำเตือนใจเกี่ยวกับการพูดสร้างสรรค์ เช่น “พูดดีใจสบายทั้งคนพูดและคนฟัง” เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีสติและพิจารณาถ้อยคำก่อนพูดอยู่เสมอ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “วาจาพาเจริญ” ซึ่งดำเนินการร่วมกันระหว่างวัด โรงเรียน โดยมุ่งเป้าไปที่กลุ่มเยาวชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของคำพูดในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกแยกแยะว่าคำพูดแบบใดที่ควรใช้ และแบบใดที่ควรหลีกเลี่ยงในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม อีกประการหนึ่งคือ การส่งเสริมและยกย่องบุคคลต้นแบบที่ใช้คำพูดสุภาพ เช่น บุคคลในชุมชนที่พูดจานุ่มนวล อ่อนน้อม และให้เกียรติทุกคนอย่างเสมอภาค จะได้รับป้ายเชิดชูเกียรติ “วาจาดี ศรีชุมชน” เป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนเล็งเห็นคุณค่าของสัมมาวาจา และพยายามพัฒนาทักษะการพูดของตนให้ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ในระดับครอบครัวให้ผู้ปกครองปลูกฝังนิสัยการพูดสุภาพ จริงใจ และเมตตาให้แก่ลูกหลาน เพื่อวางรากฐานของสัมมาวาจาอย่างเป็น

ธรรมชาติในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับครอบครัว ดำเนินการโดยเน้นการปลูกฝังนิสัยการพูดที่สุภาพและมีเมตตาภายในสายใยความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของครอบครัว โดยได้จัดทำคู่มือชื่อว่า “พูดอย่างไรไม่ทำร้ายกัน” แจกจ่ายให้ทุกครัวเรือนในพื้นที่ คู่มือนี้เสนอแนวทางการใช้คำพูดเชิงบวกที่สร้างความเข้าใจในครอบครัว เช่น การเปลี่ยนคำตำหนิที่รุนแรงเป็นคำให้กำลังใจอย่าง “แม่รู้ว่าลูกตั้งใจ” แทนคำพูดที่อาจทำร้ายจิตใจของลูก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างบรรยากาศของวาจาอ่อนโยนภายในบ้าน นอกจากนี้ชุมชนยังจัดกิจกรรมชื่อ “คืนแห่งวาจาอบอุ่น” โดยเชิญครอบครัวมาร่วมเวทีสนทนาในโรงเรียน เพื่อฝึกการพูด-ฟังที่ปราศจากถ้อยคำรุนแรง โดยผู้ใหญ่ในบ้านจะมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการใช้คำพูดที่มีเมตตา เป็นการสร้างพื้นที่ให้สมาชิกในครอบครัวได้เข้าใจและรับฟังกันมากขึ้น ผ่านการสื่อสารที่ใส่ใจความรู้สึกของกันและกัน ผู้ปกครองในชุมชนยังสอนลูกหลานให้รู้จัก “ไหว้และพูดดี” เช่น มีการใช้เงื่อนไขการเรียนรู้ที่เข้าใจง่ายสำหรับเด็กว่า “ถ้าพูดหยาบ-พ่อก็จะไม่ให้เล่นเกม” ซึ่งเป็นการสร้างข้อตกลงที่ชัดเจนระหว่างพฤติกรรมกับผลลัพธ์ ทำให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดและสามารถควบคุมวาจาของตนได้อย่างเหมาะสม ในระดับชุมชน มีการจัดกิจกรรมเสวนาและเวทีเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนต่างศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยแต่เคารพกัน การใช้ถ้อยคำในการสื่อสารระหว่างกันจึงเป็นไปอย่างระมัดระวัง สุภาพ และไม่กระทบความรู้สึกของอีกฝ่าย ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดหรือความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในระดับชุมชน แสดงให้เห็นถึงความพยายามร่วมกันของคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมในการสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม อ่อนโยน และเคารพความเชื่อของผู้อื่น โดยหนึ่งในกิจกรรมสำคัญคือการจัดเวที “เสวนาภาษาสันติ” ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนได้มาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้วาจา เช่น ในหัวข้อ “คำพูดของเราสะท้อนใจใครหรือไม่” เพื่อช่วยให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดที่อาจกระทบต่อความรู้สึกและความเชื่อของผู้อื่นโดยไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ ในงานประเพณีท้องถิ่นยังมีการจัดกิจกรรม “ตลาดวาจาสุภาพ” ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่สร้างสีสันและส่งเสริมพฤติกรรมการใช้คำพูดที่ดี โดยร้านค้าทุกแห่งในตลาดจะติดป้ายเชิญชวนให้ลูกค้าและพ่อค้าแม่ค้าใช้คำพูดที่สุภาพ เช่น “ยิ้มก่อนจ่าย-ได้ลดทันที” หรือ “ชมแม่ค้าหน่อย-ได้ผักแถมฟรี” ซึ่งนอกจากจะสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรแล้ว ยังทำให้การใช้วาจาดีเป็นเรื่องสนุกและเข้าถึงง่ายในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลจากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล ดังนี้

1. อภิปรายผลการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม เป็นพื้นที่ที่สะท้อนภาพของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม และกลุ่มเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้จะมีความแตกต่างทั้งในด้านความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณี แต่ประชาชนในชุมชนมีความเคารพและให้เกียรติกันอย่างสูง การจัดกิจกรรมประเพณี เช่น งานเมาลิด งานสารทจีน และวันสงกรานต์ ดำเนินไปอย่างเปิดเผยและเป็นกันเอง โดยทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้โดยไม่เกิดความรู้สึกแบ่งแยก

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดลย์ จาตุรงค์กุล ที่กล่าวว่า “รูปแบบการใช้ชีวิตเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีกฎหรือเกณฑ์ที่ทุกคนพึงถือปฏิบัติ” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมที่ความกลมกลืนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับซึ่งกันและกันในระดับลึก ทั้งในมิติของศาสนา ภาษา การแต่งกาย และความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยในพื้นที่ เช่น ระหว่างชาวมุสลิมกับพุทธ หรือชาวจีนกับมุสลิม แสดงให้เห็นถึงการปรับตัว การเคารพศรัทธาของคู่สมรส และความสามารถในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติ ท่ามกลางความหลากหลายที่มีอยู่ (อุดลย์ จาตุรงค์กุล, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สรินยา สงค์ประเสริฐ ที่กล่าวว่า “รูปแบบการดำเนินชีวิตสามารถสะท้อนกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลได้เป็นอย่างดี” แม้ชุมชนจะไม่มี ความขัดแย้งรุนแรง แต่ยังพบข้อจำกัดด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้คำพูดบางประโยคที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด แม้ไม่มีเจตนา เช่น การล้อเลียนทางวัฒนธรรมหรือการเปรียบเทียบในเชิงศาสนา ชุมชนจึงมีการปรับตัวด้วยการส่งเสริม “สัมมาวาจา” หรือการพูดอย่างสุภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารที่ไม่สร้างความขัดแย้ง อันเป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกันอย่างแท้จริง (สรินยา สงค์ประเสริฐ, 2554) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วศิน อินทสระ ที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิตว่า “เป็นการใช้ชีวิตตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์” นอกจากนี้ ยังพบสัญลักษณ์ของความเป็นพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจน ได้แก่ การตั้งอยู่ของศาสนสถานที่หลากหลาย เช่น วัด มัสยิด และโบสถ์ในบริเวณใกล้เคียงกัน รวมถึงเสรีภาพในการแต่งกายตามหลักศาสนา และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับชุมชน (วศิน อินทสระ, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ) กล่าวว่า “ความเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม คือภาวะชุมชนที่มุ่งสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน การไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ภาวะที่ไม่มีความขัดแย้ง” สิ่งเหล่านี้ยืนยันว่าชุมชนสันตยารามไม่เพียงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยร่วมกัน แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การเคารพ และการสร้างความเข้าใจในท่ามกลางความแตกต่างอย่างมีพลังและสร้างสรรค์ (พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ), 2560)

2. อภิปรายผลการวิเคราะห์การส่งเสริมสัมมาวาจาในระดับชุมชนสันตยาราม การส่งเสริมหลักสัมมาวาจามีได้หยุดอยู่ที่การถ่ายทอดคำสอนทางศีลธรรมภายในวัดเท่านั้น หากแต่ได้ขยายออกไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนพหุวัฒนธรรมแห่งนี้ ซึ่งมีทั้งชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ และมีความเคารพต่อกันจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาอุทุมมโน นรเชฏฐ และคณะ ที่กล่าวว่า “หลักการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม” ได้แก่ ความรัก เมตตา การเจรจา และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทูทางสังคมที่เป็นระบบคุณค่าและการสื่อสารภาษาเดียวกันยังช่วยลดความหวาดระแวง การจัดกิจกรรมในลักษณะ “เวทีเสวนาภาษาสันติ” ถือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้นำศาสนาและชาวบ้านจากหลากหลายศาสนาได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำพูดและความรู้สึกของผู้รับสาร เช่น หัวข้อ “คำพูดของเราสะท้อนใจใครหรือไม่” ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้ได้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสร้างความเข้าใจ ลดอคติ และกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงพลังของวาจา (พระมหาอุทุมมโน นรเชฏฐ และคณะ, 2560) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ ที่แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมสัมมาวาจาสามารถบ่มเพาะ

ได้ นอกจากกิจกรรมเชิงเสวนาแล้ว ชุมชนยังได้นำหลักสัมมาวาจามาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันในรูปแบบของกิจกรรมพื้นบ้าน เช่น “ตลาดวาจาสุภาพ” ซึ่งมีการรณรงค์ให้ร้านค้าทุกร้านใช้คำพูดที่ไพเราะกับลูกค้า เช่น “พูดเพราะ ใต้ใจแม่ค้า” หรือ “ชมแล้วลด” โดยกิจกรรมนี้ไม่เพียงส่งเสริมวาจาสุภาพในเชิงสังคมเท่านั้น แต่ยังมีผลเชิงเศรษฐกิจและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงคุณค่าของคำพูดที่ดีในทุกระดับของการดำรงชีวิต (พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนพล วัฒนวิทย์ ซึ่งว่าการพูดเป็นประตูด่านแรกของการเชื่อมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยทุกคนปรารถนาที่จะได้ยินคำพูดที่น่าฟัง อ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง และไม่โกหก ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง “สัมมาวาจา” ไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงศีลธรรมของศาสนาเท่านั้น แต่เป็นพลังทางสังคมที่สามารถลดความรุนแรง เพิ่มความเข้าใจ และสร้างความกลมกลืนในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง” (ธนพล วัฒนวิทย์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องการส่งเสริมหลักสัมมาวาจาในบริบทของชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนสันตยาราม ตำบลพิมาน อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล สะท้อนให้เห็นถึงพลังของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสัมมาวาจา ในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสันติภาพและความเข้าใจระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการสื่อสารที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และปราศจากความรุนแรง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ค้นพบว่าหลักสัมมาวาจาตามแนวพุทธ คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ เป็นแนวทางสำคัญที่ชุมชนได้นำมาประยุกต์ใช้ได้จริง โดยมีใช้เพียงในระดับปัจเจกบุคคล แต่ขยายผลไปสู่การสร้างวัฒนธรรมชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่าการส่งเสริมสัมมาวาจาไม่ได้เป็นภารกิจของภาครัฐหรือองค์กรทางศาสนาแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นกระบวนการแบบบูรณาการ ที่ประกอบด้วยบทบาทของพระสงฆ์ ผู้นำศาสนา ครูอาจารย์ ผู้นำชุมชน และครอบครัว ที่ร่วมกันปลูกฝังทัศนคติในการใช้ถ้อยคำด้วยความเมตตา สุภาพ และมีสติ ด้วยเหตุนี้ สัมมาวาจาจึงมิได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่กลายเป็นวิถีปฏิบัติที่แทรกซึมอยู่ในกิจวัตรประจำวันของชาวบ้าน และเป็น “ทุนทางสังคม” ที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความเคารพในความต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ที่สำคัญ สัมมาวาจาสามารถนำไปใช้เป็นกลไกของ “สันติวิธี” ที่มีประสิทธิภาพในระดับรากหญ้า เพราะการรู้จักใช้วาจาอย่างเหมาะสมสามารถช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ลดอารมณ์ความรุนแรง และสร้างบรรยากาศของความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ สถานการณ์ที่อ่อนไหวทางวัฒนธรรมและศาสนา งานวิจัยจึงได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่บูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการจัดการสังคมพหุวัฒนธรรม โดยเสนอว่า “สัมมาวาจา” มิได้เป็นเพียงหลักปฏิบัติส่วนบุคคลเพื่อความเจริญในทางธรรม แต่สามารถกลายเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบกิจกรรมทางสังคม การเรียนรู้ร่วมกัน และนโยบายเพื่อสร้างสังคมสันติภาพได้อย่างยั่งยืน

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า การส่งเสริมหลักสัมมาวาจาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนสันตยาราม คือการดำเนินชีวิตที่ดีต้องอาศัยปัญญาและหลักศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลาย การสื่อสารที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความสงบสุข แม้ชุมชนสันตยารามจะอยู่ร่วมกันมานาน แต่

ยังประสบปัญหาการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ตามแนวของพระพุทธศาสนามีหลักสัมมาวาจา 4 ประการ ได้แก่ ไม่พูดเท็จ (มุสาวาทา เวรมณี) ไม่พูดส่อเสียด (ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี) ไม่พูดคำหยาบ (ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี) และ ไม่พูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปา เวรมณี) ซึ่งถือเป็น "สี่ขันธะ" หรือหมวดแห่งศีลที่สำคัญ และต้องประกอบด้วยเจตนาดี ที่สามารถจะนำมาส่งเสริมเพื่อให้คนในชุมชนสันตยารามนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล เน้นการตระหนักรู้และละเว้นวจีหุจรีต ผิกพูดความจริง สุภาพ เป็นประโยชน์ และพูดด้วยเมตตาธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจและความสามัคคี ระดับครอบครัว ส่งเสริมการพูดความจริง การใช้คำพูดที่เมตตา สุภาพ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการสื่อสาร เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ ระดับชุมชน กระตุ้นให้พูดความจริงด้วยเจตนาดี ใช้คำพูดที่มีสาระในเวทีสาธารณะ พัฒนาความสัมพันธ์ด้วยถ้อยคำสุภาพ และส่งเสริมการพูดที่เคารพความแตกต่าง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและยอมรับผู้คนในชุมชน อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมสัมมาวาจาให้เกิดผลในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบัน และภาครัฐ เพื่อที่จะสามารถนำไปพัฒนาและขับเคลื่อนการใช้สัมมาวาจาในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) ควรบรรจุหลักสัมมาวาจาในหลักสูตรทุกระดับ และอบรมครูให้เป็นต้นแบบการสื่อสาร 2) ควรสนับสนุนการเผยแพร่หลักสัมมาวาจาผ่านกิจกรรมทางศาสนา จัดเวทีเสวนาพหุวัฒนธรรม และเทศกาลที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ 3) ควรส่งเสริมการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมในหน่วยงานภาครัฐ และบูรณาการสัมมาวาจาในแนวทางการพัฒนาเมืองพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ควรส่งเสริมวัฒนธรรมการพูดที่สุภาพในระดับครัวเรือน เช่น การพูดด้วยเมตตาในครอบครัว การเป็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ ส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนในการเป็น "ต้นแบบวาจา" ที่สร้างความกลมเกลียว ส่งเสริมกิจกรรมข้ามศาสนา เช่น วันรวมใจวาจาสันติ หรือกิจกรรมอาสาสมัครร่วมกันระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีนโยบายระดับจังหวัดหรืออำเภอที่ส่งเสริม "การสื่อสารอย่างสันติ" ในพื้นที่พหุวัฒนธรรม โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือยุทธศาสตร์จังหวัด ผลักดันให้เกิด "ศูนย์สื่อสารเพื่อความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม" ประจำพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา รัฐควรจัดทำคู่มือการใช้ภาษาในบริบทพหุวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่หลากหลายวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังชุมชนพหุวัฒนธรรมอื่น เช่น ชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการส่งเสริมสัมมาวาจา ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักสัมมาวาจากับการลดความรุนแรงในระดับจุลภาค เช่น ความขัดแย้งภายในครอบครัวหรือชุมชน ควรใช้ระเบียบวิธีแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้คนในชุมชนมีบทบาทในการสร้างแนวปฏิบัติของตนเองร่วมกับนักวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ธนพล วัฒนวิทย์. (2565). สิทธิทางวัฒนธรรมและการบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สังคมศึกษา.

พระโกวิท พลญาโน (การะเกตุ). (2560). ศึกษาวิเคราะห์วิถีพหุวัฒนธรรมของชุมชนวัดขันเงิน จ.ชุมพร ตามหลักพุทธสันติวิธี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปลัดสุรศักดิ์ ธีรจิตโต (วรวิทย์ธาดา). (2565). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน วัดใหม่เจริญราษฎร์ เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และคณะ. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(2), 47-59.
- พระมหาอุทธานา นรเชฏฐ และคณะ. (2560). ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 56-57.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2550). หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมธิตา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. เรียกใช้เมื่อ 13 กรกฎาคม 2568 จาก https://ird.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2021/07/buddhadhamma_extended_edition.pdf
- สรินยา สงค์ประเสริฐ. (2554). รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อค่านิยมในคอนโดมิเนียมตากอากาศระดับหรูหรานในอำเภอหัวหิน. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- KoanCollector. (2024). Understanding Buddhist right speech through social psychology. Retrieved August 1, 2025, from https://koancollector.com/2024/09/28/understanding-buddhist-right-speech-through-social-psychology/?utm_source=chatgpt.com
- Senarath, S. (2023). Mindful Communication for Asian Development: A Buddhist Approach. International Journal of Research and Innovation In Social Science, 7(1), 1304-1315.